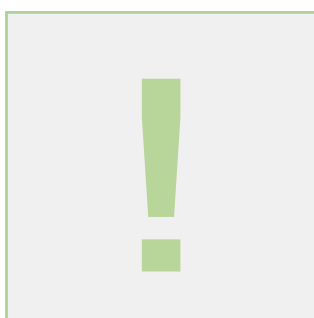
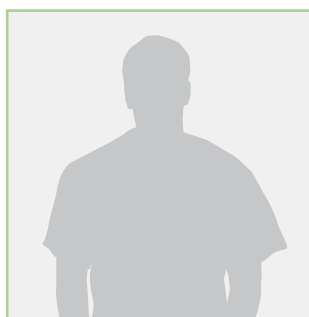

3.daļa

Aizspriedumi. Un tu?

Mācību materiāli par diskrimināciju, rasismu un antisemītismu

Anne Frank House, OSCE/ODIHR, IAC, VISC

1 Ko stāsta mans vārds?

Kristers, Lelde, Estere, Viktorija, Liene, Juta, Mārtiņš, Jānis, Diāna, Aminata, Sāra un Anna – tie ir jaunieši, kas dzīvo un mācās Latvijā. Lai arī viņiem ir dažādas intereses un aizraušanās, katram ir savs viedoklis par jautājumiem, kas skar aizspriedumus, neiecietību un diskrimināciju.

Kristers: «Mammai bija trīs varianti, kādu vārdu man likt. Viņa nolēma izlozēt īsto. Laimīgajā lozē bija rakstīts «Kristers». Vārds ir mana identifikācijas un atšķirības zīme. Esmu lepns par to.»

Juta: «Tā kā manu vecāko māsu nosauca tā, kā vēlējās tēvs, es saņēmu vārdu, kurš patika manai mātei. Bērnībā vārds Juta man ne īpaši patika, jo tas ir reti sastopams, toties tagad man tas ļoti patīk.»

Viktorija: «Par Viktoriju mani nosauca par godu mamma draudzenei. Man ļoti patīk mans vārds. Tā tulkojums no latīņu valodas nozīmē uzvaru, un es vienmēr cenšos uzvarēt.»

Jānis: «Mani sauc Jānis. Tas ir viens no stiprākajiem latviešu vārdiem, kas man dod spēku. Man tas patīk arī tāpēc, ka varu neizcelties ar savu vārdu starp vienaudžiem. Tā ir vieglāk, jo jau vairākus gadus saskaros ar aizspriedumiem.»

Lelde: «Manu vārdu īpaši lugai «Spēlēju, dancoju» ir radījis Rainis. Es jūtos ērti, saucot sevi par Leldi.»

Liene: «Mana vārda skaidrojums saistās ar strādīgumu un mērķtiecību. Lienēm esot liela vēlme saglabāt savu «es» un nepakļauties citu ietekmei.»

Mārtiņš: «Vārds «Mārtiņš», iespējams, cēlies no indiešu mitoloģiskās Saules dievības Martanda. Maniem vecākiem tas likās labskanīgs un īsti latvisks.»

Estere: «Estere ir Bībeles vārds, ebreju valodā tas nozīmē zvaigzne. Katram cilvēkam viņa vārds ir īpašs.»

Tavs vārds

Kā tevi sauc, un vai tu zini, kāpēc tev ir dots tieši šāds vārds? Vai tas stāsta arī par tavas ģimenes vēsturi? Kā tu gribētu, lai tevi sauc?

Mani sauc:

Par savu vārdu es zinu, ka

(Uzraksti, piemēram, ko tavš vārds nozīmē vai – kādam cilvēkam par godu tev ir dots tieši šāds vārds.)

Es gribētu, lai mani sauc:

Aizspriedumi. Kurš ir brīvs no tiem?

Aizspriedumi ir viedoklis par kādu cilvēku vai cilvēku grupu, kas mums rodas, pirms paši esam ar viņiem sastapušies. Mēs šos cilvēkus vēl pat nepazīstam, bet jau esam izdarījuši par viņiem spriedumu. Aizspriedumi ir katram. Tomēr mēs nepiedzīstam ar tiem, bet tos iegūstam, dzirdot kaut ko par kādu cilvēku vai cilvēku grupu no citiem, piemēram, no vecākiem vai draugiem, kad kaut ko redzam, piemēram, skatoties televīzijas pārraides – un noticam tam.

Lai izprastu pasauli, mēs visu un visus sadalām grupās. Tas ir jādara, citādi nav iespējams mācīties. Piemēram, bērns dēvēs par «putnu» visu, kas lido. Redzot tauriņu, viņš teiks: «putns», jo tas lido. Tikai vēlāk bērns iemācās noteikt atšķirību. Šādi cilvēki mācās atšķirt lietas. Vispirms mēs iemācāmies atpazīt cilvēku grupas pēc to izskata un uzvedības: krievi runā krievu valodā, cilvēkiem Āfrikā ir tumša ādas krāsa, angļi dzer tēju, latvieši visi ir labi dziedātāji, savukārt ukraiņi iecienījuši speķi ar ķiplokiem. Papētot tuvāk, izrādīsies, ka šie vispārinājumi ne vienmēr atbilst patiesībai. Tomēr šie priekšstati par grupām bieži vien satur negatīvus vai pozitīvus aizspriedumus. Tos izmainīt nav viegli. Varbūt tu zini, ka ne visi latvieši ir labi dziedātāji?

Vai tam ir nozīme?

Protams, tu vari domāt, ko vēlies, tomēr problēma ar aizspriedumiem ir tā, ka tu cilvēku vairs neredzi kā personību vai individualitāti, bet tikai kā visas grupas paraugu: hokejists, igaunis, blondīne, zemnieks, politiķis, BMW markas automašīnas vadītājs. Tas nozīmē, ka daudz cilvēka patieso īpašību tev paslīd garām.

Vai no aizspriedumiem iespējams atbrīvoties?

Mums piemīt ieradums vispirms ieraudzīt to, ko vēlamies ieraudzīt, vai to, kas apstiprina mūsu viedokli. Tāpēc mēs savas kļūdas apzināties lēni. Tas parasti notiek, personīgi iepazīstot kādu tuvāk. Tad izrādās, ka atšķirības nav nemaz tik lielas. Bet, kamēr mēs turpināsim šīs atšķirības uzsvērt, nekas nemainīsies.

Kas ir aizspriedumi?

Aizspriedumi ir maldīgs vērtējums vai viedoklis par kādu cilvēku vai cilvēku grupu, kas traucē pieņemt saprātīgus, situācijai atbilstošus lēmumus un atbilstoši rīkoties.

Uzdevumi

1. Grupas

Viss, ko tu dari un piedzīvo, no kurienes tu nāc, kas tu vēlies būt – viss padara tevi unikālu, tāpat kā grupas, pie kurām piederi pats: tu esi vīrietis vai sieviete, sporta kluba biedrs, konkrētas komandas fans utt. ...

a. Kādām grupām piederi tu?

Uzraksti vismaz četras šādas grupas!

---

b. Vai, tavuprāt, apkārtējiem ir maldīgs viedoklis vai kļūdainas domas par tevi? Uzraksti piemēru!

---

c. Uzraksti, vai tas, tavuprāt, ir aizspriedums! Savu atbildi izskaidro!

---

2. Pašidentifikācija.

Izlasī, ko par savu vārdu saka Aminata. Raksturo problēmu, par kuru viņa stāsta.

Aminata: «Aminata nozīmē drošību un uzticēšanos. Mans vārds man piestāv. Būtu dīvaini, ja mani sauktu par Antru, Ingu, Mašu vai Katju.»

---

2 Diskriminācija. Kāpēc?

Gan Aminata no Latvijas, gan Būsra no Nīderlandes ir piedzīvojušas, kā aizspriedumi un citu cilvēku nezināšana rada diskrimināciju. Viņas apzinās, ka cilvēki mēdz citus diskriminēt. Meitenes sniedz padomu, ko šādās situācijās var darīt.

Aminata: «Rīgā ir mierīgi. Manuprāt, pie mums nav lielu problēmu. Šeit es esmu un arī jūtos mājās. Tiesa, reizēm gadās problēmas manas ādas krāsas dēļ, bet es cenšos nepievērst uzmanību, jo tās ir tikai piezīmes, ar kurām kāds mani cenšas aizskart. Piemēram, nesen ar draugu braucām autobusā. Pienāca kāds vīrietis un uzstājīgi sāka manam draugam uzdot jautājumus, kāpēc viņš ar mani draudzējoties. Draugs atbildēja, ka es esmu labs cilvēks. Braucām tālāk un nelikāmie par svešo vairs ne zinīs.»

Aminata ir ridziniece. Vinas mamma ir no Latvijas, savukart tetis ir afrikanis. Aminata saka, ka vinas zeme ir Latvija.

Iepazīstoties ar jauniešu stāstiem, redzams, ka diskriminācija ir sastopama visur pasaulē.

Reizēm tev kaut kas ir jādara

Būsra: «Es jums varu sniegt tik daudz piemēru! Reiz kāds zēns uz ielas man kļiedza: «Ei, Helovīns jau sen kā garām!» Es aši atkļiedzu atpakaļ: «Tad kāpēc tu neesi noņēmis savu ķēmīgo masku?» Tas nebija Amsterdamā, bet citā pilsētā. Domāju, tāpēc, ka tur ir mazāk imigrantu. Patiešām, labāk to visu ir ignorēt. Vienmēr jādomā: tā nav mana bet gan viņa problēma, . Bet ir reizes, kad kaut kas ir jādara, ja kļūst jau par traku, piemēram, kā gadījās manai mātai.»

Viņa vēlējās iegādāties divus laikrakstus, turku un kurdu valodās, taču vīrs pie letes atteicās viņu apkalpot. Viņš manu māsu vienkārši ignorēja. Kad viņa teica, ka vēlētos samaksāt, vīrs atcirta: «Mēs jau tā jūsu labā darām pietiekami!» Māsa samulsa un jautāja vēlreiz skaļāk, lai arī citi veikala apmeklētāji dzirdētu, vai vīrs atkārtos, ko iepriekš sacījis. Viņa iesniedza sūdzību Pretdiskriminācijas birojā.»

Bez pamatota iemesla

Muhameds Allahs, profesionāls futbolists: «Tas vienmēr ir ļoti sāpīgi, kad centies atrast darbu vai nu brīvdienās vai atbilstoši pieredzei. Es mūsu klasē biju pēdējais, kas atrada sev darbu. Bieži tiku noraidīts jau, runājot pa telefonu, tikko kā biju pateicis savu vārdu.

Protams, var gadīties, ka tu nepatīc darba devējam, piemēram, tāpēc ka uz darba interviju ierodies ar stundas kavēšanos. Vai tāpēc ka neesi izslēdzis savu mobilo telefonu intervijas laikā, bet tas divas reizes sāk zvanīt. Taču, ja tu neiegūsti darbu tāpēc, ka tavš vārds, tavš dzimums, tava ādas krāsa, vai tas, kur ir tavas saknes, nepatīc darba devējam, – tas nav labs iemesls. Tā ir diskriminācija. Neviens no šiem faktoriem nav saistīts ar to, ko tu spēj un vari darīt.»

Kas ir diskriminācija?
Tu kādu diskriminē, ja atstum vai izslēdz no uzmanības loka kādu cilvēku vai grupu un to dari, pamatojoties uz tādām pazīmēm vai īpašībām, kuras ir mazsvarīgas un pēc būtības neko neietekmē.

Uzdevumi

1. Nepievērs uzmanību

Aminata teica, ka viņa vienkārši nepievērš uzmanību aizskarošām piezīmēm par savu ādas krāsu. Kā tu domā, vai tā ir pareiza rīcība no viņas puses? Izskaidro savu viedokli!

---

2. Diskriminācija

a. Paskaidro, kāpēc Būsra jutās tā, it kā viņa atkal būtu diskriminēta?

---

b. Kāpēc arī to, kas notika ar Būsras māsu, sauc par diskrimināciju? Izskaidro savu atbildi!

---

3. Atšķirības

Kā noteikt, kas patiešām ir diskriminācija? Reizēm norādīt uz atšķirībām ir pareizi, un to par diskrimināciju dēvēt nevar. Turpmākajos piemēros apdomā labos un sliktos atšķirību uzsvēršanas iemeslus.

a. Tu stāvi rindā pie deju kluba ieejas un redzi, ka kādam tiek liegta ieeja.

Labi iemesli šādai rīcībai:

Slikti iemesli šādai rīcībai (diskriminācija):

---

b. Klasesbiedrene tev stāsta, ka nav ieguvusi prakses vietu, ko vēlējusies.

Labi iemesli šādam lēmumam:

Slikti iemesli šādam lēmumam (diskriminācija):

---

3 Vai tu uzdrošinātos?

Kā tu rīkojies, ja kāds tiek apsaukāts vai izstumts? Ne vienmēr rīkoties ir viegli. Sāra skolā Nīderlandē jutās apdraudēta. Igors dzīvo Ukrainā un ne vienmēr jūtas brīvi, atklāti runājot par savu identitāti. Līdzīgi jūtas Jānis no Rīgas.

Cīņa

Sāra: «Es pieteicos austrumu cīņās, jo kāds zēns mani apdraudēja. Viss sākās ar viņa paziņojumiem par ebrejiem. Es kādam pateicu, ka dzīvoju netālu no sinagogas. Viņš to dzirdēja un teica: «Ei, vai tā nav ebreju baznīca? To vajadzētu nodedzināt.» Es kļuva nikna, un viņš izbrīnīts jautāja, vai es esmu ebrejiete. Es teicu, ka ziņošu skolas vadībai par viņa izteicieniem. Viņš kļuva nervozs un teica, ka neko ļaunu nebija domājis. Tomēr es ziņoju. Skolas vadība ņēma manu sūdzību vērā, un zēns no skolas tika izslēgts. Bet tās vēl nav stāsta beigas. Viņš uz mani bija tik nikns, ka lika draudzenei man pateikt, ka mani nogalinās. Es neuzdrošinājos iziet no mājām. Ko es varēju darīt? Iestājos cīņasursos. Ar tām nodarbojos jau pusotru gadu un jūtos daudz drošāk.»

Antisemitisms

Antisemitisms ir pret ebrejiem vērsti aizspriedumi vai naida.

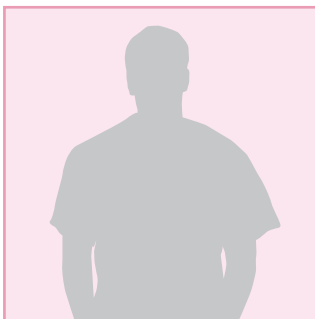

Igors: «Mans tēvs ir ebrejs, un mana māte ir tatāriete. Pats jūtos kā ebrejs. Nekad neesmu saskāries ar antisemitismu. Tomēr jūtos neērti kompānijās, kurās stāsta jokus par ebrejiem. Es nejutos apdraudēts, tomēr neesmu drošs, vai esmu gatavs cilvēkiem atklāt, ka esmu ebrejs.»

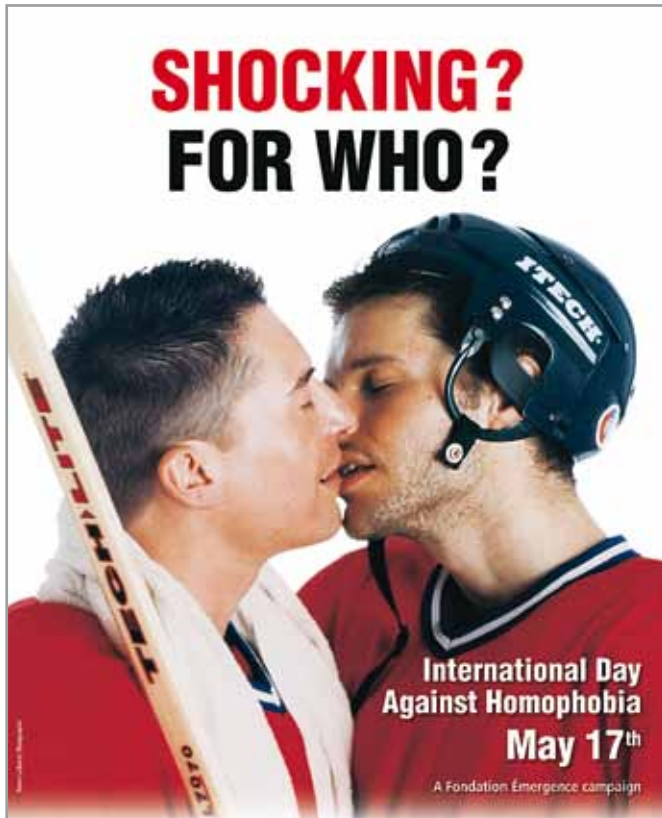

Jānis piekrita pastāstīt par savu pieredzi, bet atteicās fotografēties. Viņš vēlējas palikt neatpazīstams.

Jānis: «Atnācu uz galvaspilsētas skolu. Man jau bija diezgan gūti apzināties, ka daļa jauno klasesbiedru mani uzskata par zemākas kategorijas cilvēku, jo nāku no mazpilsētas. Taču visgrūtāk bija nereaģēt uz viņu jokiem par homoseksuāļiem. Katrs no jociņiem mani aizskāra. Jau biju sācis apzināties, ka mani saista sava dzimuma jaunieši. Tā kā parasti iesaistījos diskusijās par visiem trulajiem jociņiem, mani sāka apsaukt un uzdot divdomīgus jautājumus. Kad vienreiz bariņš klasesbiedru satika mani ar draugu pie kluba, kur pulcējas homoseksuāli jaunieši, sameloju, ka esmu te nejauši. Man pēc tam bija kauns par sevi gan drauga, gan savās acīs. Tomēr man bija bail, ka kļūs neciešami apmeklēt mācības. Kopš tā laika arī neiesaistos strīdos.»

Ksenofobija
Aizspriedumi un bailes, kas var novest pie homoseksuālu cilvēku diskriminācijas un vardarbības pret viņiem.

Vai tas tevi šokē?
17.maijs – starptautiskā diena pret ksenofobiju.

Uzdevumi

1. Ar ko tu runā?

Zēns vaicāja Sārai, vai viņa ir ebrejiete. Vai viņas atbildei ir nozīme?

Jā, jo:

Nē, jo:

Kā tu reaģētu, ja kāds īpaši skarbi izteiktos par sinagogu, baznīcu vai mošeju?

---

2. Atklātība

a. Kā tev apkārt esošie cilvēki runā par homoseksualitāti?

---

b. Vai šī tēma liek tev justies neērti? Paskaidro savu atbildi.

---

c. Vai zēni par homoseksualitāti runā atšķirīgi nekā meitenes? Izskaidro savu atbildi!

---

3. Un kā ar tevi?

a. Jebkurš no mums zina diskriminācijas vai apsūkāšanās piemērus. Ko tu parasti dari šādās situācijās? Atceries kādu konkrētu gadījumu. Īsumā apraksti situāciju.

Es redzēju, ka:

Tajā brīdī es:

Es jutos apmierinoši/neapmierinoši par šādu savu rīcību.

Šajā situācijā es varēju:

---

b. Apmainieties ar aprakstītajām situācijām ar savu klasesbiedru. Pārrunājiet, kāds būtu bijis labākais situācijas atrisinājums. Pierakstiet viens otra piedāvāto situācijas risinājumu.

---

4 Kur ir visatļautības robežas?

Tev ir tiesības runāt visu, ko domā, tomēr diskriminācija ir aizliegta ar likumu. Tādējādi tiesības brīvi izteikties un tiesības netikt diskriminētam reizēm nonāk savstarpējā pretrunā. Bez tam tas, ko tu runā, var aizskart otru cilvēku pat tad, ja formāli likums nav pārkāpts.

Tas, kas tev šķiet uzjautrinošs vai smieklīgs, kādu citu cilvēku var aizskart, nodarīt viņam vai viņai sāpes. Māksla, joki, kas vieniem ir saprotami, citus var apvainot. Nav stingri noteiktu kritēriju, kas ļautu novilkt precīzu robežu un noteikt, kur ir tava brīvība, bet kur citu cilvēku tiesību aizskārums. Tomēr ir robeža, kuru pārkāpt nav tiesīgs neviens, tas ir likums.

Kāda ir tava pozīcija?

Pievienojies diskusijai un ieraksti savu atbildi! Izskaidro savu viedokli!

«Man nav ļauns prāts, mīlu visus cilvēkus, bet dažreiz tā sanāk pats no sevis, ka negribot es kādu apvainoju savu aizspriedumu dēļ.»

«Latvijā nav daudz cilvēku, kuriem ir atšķirīga ādas krāsa, tāpēc mēs bieži vien citas ādas krāsas cilvēkus izsmejam, pat ja apgalvojam, ka neesam rasisti. Vispopulārākais apsmiešanas veids ir stāstīt anekdotes.»

«Cilvēki nedrīkst palikt vienaldzīgi situācijās, kad citi tiek apsmieti vai diskriminēti. Jāliek cilvēkiem aizdomāties par savu rīcību un vārdiem un saprast, kur viņiem taisnība, bet kur nē.»

«Ja cilvēks ir pietiekami spēcīgs, ka var ignorēt aizskarošus jokus, jo labāk viņam.»

«Tie, kuri aizskar citus, lielākoties vienkārši tiecas pēc cilvēku uzmanības. Un, ja tādus ignorē, tad ar laiku viņi saprot, ka neviens viņos neklausās.»

5 Vai tiešām pastāv rasu dažādība?

Pagātnē zinātnieki centās iedalīt visus cilvēkus tā saucamajās rasēs. Dažreiz viņi apgalvoja, ka baltā rase ir vispārākā. Arī ebreji tika uzskatīti par atsevišķu rasi. Mūsdienās lielākā daļa zinātnieku ir vienprātīgi, ka visi cilvēki kopā ir tikai vienas rases pārstāvji. Tā ir cilvēku rase. Protams, pastāv etniskā mantojuma, kultūras un reliģijas atšķirības starp cilvēkiem, tomēr lietot jēdzienu «rase» šo atšķirību apzīmēšanai ir vismaz mulsinoši, ja ne nepareizi.

Rasisms

Rasisms sadala cilvēkus grupās, balstoties uz to fiziskajām iezīmēm un pasludinot dažas grupas kā mazvērtīgākas par citām. Joprojām dzirdam cilvēkus lietojam vārdu «rase», bet zinātnieki šo apzīmējumu vairs nelieto. Rasu ideoloģija lielākoties datējama ar 19. un 20. gadsimtu, kad zinātnieki mēģināja visus cilvēkus sašķirot rasēs. Galvenokārt tie vadījās pēc cilvēku ādas krāsas un garuma.

Kad Eiropā vairāk uzzināja par citām pasaules daļām, zinātnieki vēlējās aprakstīt un izskaidrot atšķirības starp cilvēkiem. Bet tas vēl nebija viss. Bija zinātnieki, kas uzskatīja, ka tā saucamā baltā rase ir pārākā. Tas tika izmantots kā pamatojums citu cilvēku paverdzināšanai Amerikas, Āzijas un Āfrikas teritorijās. Daudzi bija pret rasu sajaukšanos. Šī ideoloģija tika stingri uzturēta, pat no politiķu puses. Šodien mēs uzskatām, ka visi cilvēki ir viena rase. Mēs acīmredzami izskatāmies dažādi, taču izskats nenorāda neko par cilvēka raksturu vai spējām. Tas atkarīgs no kā cita.

Rasisms

Rasisms sākas, kad tu notici, ka cilvēku vērtību nosaka viņu ādas krāsa, kultūra vai izcelšanās. Tu arī izturies, it kā viņi būtu par tevi zemāki, vai atstum viņus. Šādā gadījumā rasisms ir diskriminācija.

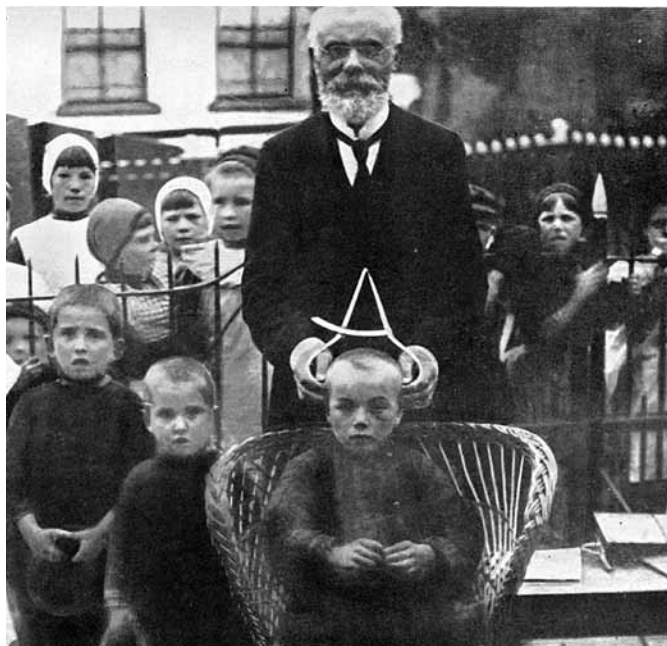
Pagātnē arī skolēniem tika mācītas atšķirības starp rasēm. Šī ilustrācija ir no 1980. gada mācību grāmatas. Tajā redzams, ko zinātnieki reiz dēvēja par trim galvenajām rasēm: baltā, dzeltenā un melnā rase.

Ādas krāsas atšķirības un agrāk pieņemtais uzskats par rasu dažādību ir redzams arī mākslas darbos, kultūras un arhitektūras pieminekļos. Melngalvju nams Rīga.

Antisemitisms

Antisemitisms ir cits vārds naidam pret ebrejiem. Tas ietver dažādus aizspriedumus, no kuriem daļa eksistējusi jau viduslaikos. Tolaik kristieši bija vairākumā un mēdza ar aizdomām uzlūkot ebrejus viņu pārliecības dēļ. Ebreji bieži palika bez darba un tika vajāti. 19. gadsimtā ebrejus uzskatīja par atsevišķu rasi. Antisemitiski noskaņoti ļaudis viņus uzskatīja par zemākiem un bīstamiem. Mūsdienās ebreji joprojām ir minoritāte, tomēr vairs netiek tik ļoti diskriminēti savas ticības dēļ. Atšķirībā no citām grupām ebreji nav sociāli vai ekonomiski vāja grupa. Piemēram, viņiem nav mazāku iespēju atrast labu darbu. Tomēr viens aizspriedums gadsimtu laikā ir saglabājies: doma, ka ebreji darīs visu, lai būtu bagāti un ietekmīgi, arī negodīgiem līdzekļiem. Lai atbrīvotos no šī aizsprieduma, ir būtiski apkarot antisemitismu.

Galvaskausu mērīšana

Šeit redzams, kā Urgas salā Nīderlandē tiek noteikti bērnu galvaskausu izmēri (1910). Bija pieņemts, ka, mērot galvaskausus, degunus vai cilvēka garumu, iespējams precīzi aprakstīt rasi. Nacionāli sociālistiskais režīms mēģināja noteikt ideālās rases izmērus. Viņi ticēja, ka baltā āriešu rase ir vispārākā.

Uzdevumi

1.

Kāpēc zinātnieki iedalīja cilvēkus rasēs, bet mūsdienās viņi vairs šo dalījumu nepieņem?

---

2. Rasisms un antisemītisms ap mums

Uzraksti, kas saista katru no attēliem ar rasisma, antisemītisma vai diskriminācijas problēmām!

a. Šaronas Stounas tikšanās ar ebreju un palestīniešu bērniem; ebreju memoriāls ar svastiku; pikets Rīgā

b. Padomju okupācijas laika pieminēklis nacistu upuriem Šķēdes kāpās

c. Kapu apgānīšana. Kāšu krusts uz ebreju kapu pieminēkļa

a.

---

b.

---

c.

---

6 Kā tu ar to tiktu galā?

Aizspriedumi piemīt cilvēkiem it visur. Ar tiem var sastapties gan Latvijā, gan arī Grenlandē vai Dānijā. Cilvēku aizspriedumi var skart gan bēgli Vācijā, gan armēni Krievijā. Kā var pret diskrimināciju aizsargāties Eiropā?

Latvija

Diāna: «Galvenais – nav jābaidās un ir jākomunicē. Nost ar nedrošību! Piemēram, uzsākot mācības vienā no Rīgas vidusskolām, es apzinājos, ka man ir jāparāda klasesbiedriem –būtībā es esmu tāda pati! No paša sākuma ir jāprot sevi aizstāvēt. Cilvēkiem šķiet: ja tu esi ar kustību traucējumiem un sēdi ratiņos, tā tad esi citādāka, tā tad runāt, diskutēt, draudzēties ar tevi tā vienkārši kā ar citiem nevar. Domāju, ka mūsu sabiedrības nelaime ir tā, ka cilvēki vienkārši izliekas neredzam citādo. Tā ir ērtāk. Piemēram, cilvēkiem ir izveidojies stereotips, ka visi invalīdi ir arī ar garīgiem traucējumiem, kas nespēj lasīt, rakstīt un tamlīdzīgi. Bet tie, kam ir kustību traucējumi vienkārši nevar daudzās vietās nokļūt, jo vide tam nav piemērota. Es tikpat kā nevaru iebraukt nevienā grāmatnīcā. Tāpēc rodas priekšstats, ka neinteresējos. Ja varētu visur tikt, sabiedrība mūs redzētu daudzās vietās, jo būtībā esam aktīvi. Un tad redzētu, ka mēs esam sabiedrībā un esam tādi paši kā visi.»

Dānija

Johanna un Saliks ir dvīņi, bet Dānijā viņi mēdz sastapties ar dažādu attieksmi no apkārtējo puses. Johanna ir bieži sastopams meitenes vārds Dānijā, savukārt Saliks ir vārds, kurš parasti ir tikai cilvēkiem, kas nāk no Grenlandes.

Johanna: «Cilvēki domā, ka esmu dāniete, tāpēc bieži dzirdu viņus runājam sliktu par grenlandiešiem. Parasti es neko nesaku, bet ne jau tāpēc, ka kaunētos par savu izcelsmi. Vienkārši ir ļoti nepatīkami būt no Grenlandes, ja cilvēki par to visu laiku joko. Joki bieži ir par alkoholismu: dzer kā grenlandietis!»

Saliks: «To dzird bieži. Nav tik traki, ja cilvēki šīs lietas saka atklāti, kad tuvumā ir kāds grenlandietis. Kad es vēl gāju pamatskolā, mani bieži iebiedēja. Bērni saukāja mani par Pīteru kā kādu grenlandieti no tuvējās apkārtnes, kuru visi pazina. Viņš bija alkoholiķis, un daudzi klasesbiedri mani sauca viņa vārdā. Es griezoz pēc palīdzības pie vecākiem, un tas līdzēja.»

Ukraina

Tamāra: «Domāju, ka pret neiecietību dažreiz ir jācīnās. Skolotāja klasē reiz teica: «Jūsu, kaukāziešu, nu jau ir par daudz, un es jums parādīšu, kas jūs esat un kas ir jūsu nācija.» Es nepacietu šo aizvainojošo piezīmi un lepni, visiem dzirdot, atbildēju: «Jūs par manu nāciju nevarat pateikt neko, ko es jau nezinātu. Tomēr gribētu jums atgādināt, ka mana tauta bija Eiropā pirmā, kas pieņēma kristietību, un lielākā daļa Austrumeiropas valstu parādījās ilgi pēc Armēnijas pirmās pilsētas.» Lai gan es uzskatu, ka strīdi ir velta laika šķiešana, es tiešām vēlējos skolotājai parādīt, kas ir kas. Jutu, ka ir svarīgi nejusties pazemotam.»

Vācija

Albīna: «Kad ierados Vācijā, mēs sākumā dzīvojām bēgļiem paredzētā namā. Vakarā pirms Hitlera dzimšanas dienas mūs brīdināja, lai paliekam mājās. Iepriekšējos gados šajā datumā bija piedzīvoti uzbrukumi mājai, tāpēc mums lika būt piesardzīgiem. Es biju nobijusies, bet nekas nenotika. Tas bija vienīgais mierīgais gads. Saksijā ir daudz neonacistu. Vācijas priekšrocība ir tā, ka te iespējams uzsākt projektus. Ja neonacisti maršē gar sinagogu Drēzdenē, tiek rīkotas atbildes demonstrācijas. Ar mums demonstrācijās piedalās arī panki. Nav runa tikai par ebrejiem. Mēs vēlamies, lai pieņemts tiktu ikviens.»

Uzdevumi

1. Pozitīvais

Uzraksti trīs savas pozitīvās īpašības:

- a) _____
- b) _____
- c) _____

1. Dari kā viņi

Ar trīs klasesbiedriem, kuri nav tavi tuvākie draugi, izvēlies vienu no iepriekšējā uzdevumā minētajām īpašībām. Pārrunājiet, kā vislabāk jūs varētu parādīt bez vārdiem šo īpašību, un sagatavojiet prezentāciju pārējiem klasesbiedriem. Ja klasesbiedri nevar atminēt, mainiet savu prezentāciju, lai tā būtu saprotamāka. Nofotografējiet savu uzstāšanos!

3. Ko jūs varētu sākt darīt?

a. Strādā grupā kopā ar klasesbiedriem. Kopā izlemiet, kur būtu nepieciešams veikt uzlabojumus, lai visi justos labāk. Atzīmējiet, kuru variantu izvēlaties!

- Klasē
- Skolā
- Tuvākajā apkārtnē
- Kaut kur citur _____

Atzīmējiet, kuru problēmu jūs gribat risināt!

- Kontakti ar apkārtējiem
- Uzvedība
- Apsaukšanās
- Kaut kas cits _____

b. Uzrakstiet jūsu rīcības plānu! Izskaidrojiet, kāda ir problēma, ko jūs vēlaties darīt un kā domājat to paveikt.

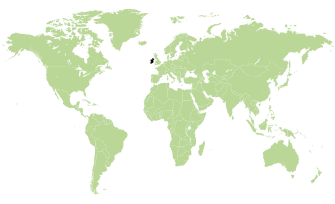
c. Izdomājiet aicinājumu un izveidojiet plakātu, kurš aicinātu ikvienu pievienoties jūsu aktivitātēm!

d. Prezentējiet savu plakātu! Klasē izvērtējiet, kuras grupas plāns ir vislabākais un īstenojiet to!

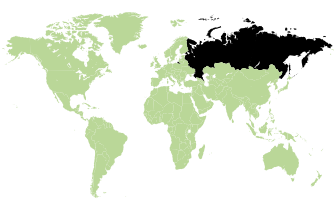
Diskriminācija, aizspriedumi un rasisms. Tie ir smagi vārdi. Bieži šajā sakarā neko nav iespējams darīt. Bet ikviens var parūpēties, lai jūsu klasē vai apkaimē valda pozitīva atmosfēra. Klases ietvaros varat arī izplānot, kā cilvēkus satuvināt.

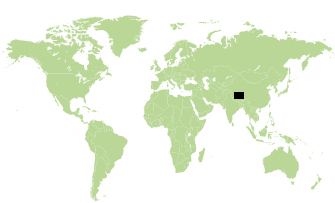
Bono (1960)

Anna Poļitkovska (1958-2006)

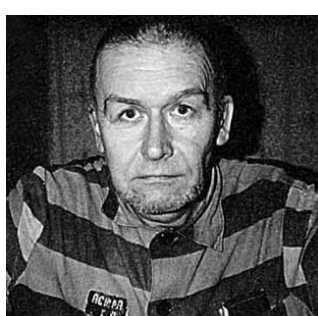
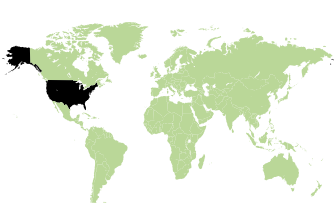
Dalailama (1935)

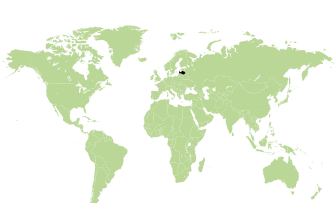
Nkosi Johnson (1989-2001)

Andželīna Džolija (1975)

Gunārs Astra (1931-1998).

Uzdevumi

1. Tavs varonis

Šie cilvēki ir cīnījušies vai joprojām cīnās pret diskrimināciju un rasismu, par vienādām tiesībām, neizmantojot vardarbību.
Bono (1960), Nkosi Johnson (1989-2001), Anna Poļitkovska (1958-2006), Dalailama (1935), Andželīna Džolija (1975), Gunārs Astra (1931-1988)

Pabeidz katru aprakstu, pievienojot personas vārdu un atbilstošo valsti, no kuras ir šis varonis.

1. Daudzu gadu garumā līdz pat savai traģiskajai bojāejai žurnāliste _____ izmeklēja cilvēktiesību pārkāpumus _____ .
2. Ikdienā _____ ir dziedātājs grupā U2. Šī popzvaigzne no _____ arī aizstāv cilvēktiesības un apkaro nabadzību.
3. Būdams pusaudzis, _____ no _____ iestājās par bērnu, kas inficēti ar HIV/AIDS, tiesībām.
4. _____ bija brīvības un cilvēktiesību cīnītājs no _____ .
5. _____ budistu līderis _____ 1989. gadā saņēma Nobela Miera prēmiju.
6. _____ ir pazīstama aktrise no _____, kas iestājas par humanitāru jautājumu risināšanu.

- Amerikas Savienotās Valstis**
Latvija
Krievija
Īrija
Dienvīdāfrika
Tibeta

2. Tava dziesma

Iepazīsties ar jauniešu viedokli par dažādām problēmām, kuras viņi saskata mūsu sabiedrībā. Uzraksti savu dziesmu, repu vai dzejoli par kādu no šīm problēmām. Ja tev labāk patīk zīmēt, tu vari šo problēmu attēlot karikatūrā.

«Ir izveidojies, ka pamatproblēma attiecībās starp dažādu tautību cilvēkiem ir starp latviešu un krievu valodā runājošajiem. Tajā pašā laikā ir jāsaprot, ka krievu valodu, lai sarunātos, lieto ne tikai krievi, bet arī baltkrievi, ukraiņi, poļi, ebreji, armēņi un citi, kam te ir dzimtene.»

«Mēs citādāk skatāmies uz attiecībām nekā mūsu vecāki, skolotāji vai vecvecāki.»

«Man šķiet, ka pie mums svarīgi ir runāt par materiālo aizskaršanu. Kā tu vari uzskatīt sevi par pārāku, ja naudu ir nopelnījuši tavi vecāki, bet ne tu pats? Kāpēc tu lielos un pazemo citus?»

«Vēl vispār ir arī cita veida diskriminācija: reliģiska vai sieviešu. Tāpat arī reizēm mēs ciešam, kad skolotāji skolā rīkojas tieši tā, ka gribas teikt – tā taču ir diskriminācija! Tātad ļoti izteikta ir diskriminācija pēc vecuma principa.»

«Vislielākie iebildumi man ir pret komentāriem internetā. Tur nu var atrast visu. Tas patiesi ir aizskaroši.»

3. Tavs plakats.

Izveidojiet nelielu grupiņu un izvēlieties ar diskrimināciju saistītu tēmu, kas jūs uztrauc, un izdomājat saukli vai simbolu, kas liktu cilvēkiem par to aizdomāties. Kopīgi izveidojiet plakātu.

Mācību materiāli

Šī brošūra ir daļa no mācību materiālu kompleksa, aptverot trīs galvenās tēmas:

1. Ebreju vēsture Eiropā un antisemitisms līdz 1945. gadam;
  2. Mūsdienu antisemitisms Eiropā;
  3. Aizspriedumi, diskriminācija, rasisms un antisemitisms.
- Materiāli pielāgoti izmantošanai skolās dažādās valstīs un ir pieejami katras sadarbības valsts nacionālajā valodā. Visus materiālus sagatavojis ODIHR un Annas Frankas nams sadarbībā ar iesaistīto valstu ekspertiem.

EDSO

Eiropas Drošības un sadarbības organizācija ir drošības organizācija ar 56 dalībvalstīm no Eiropas, Ziemeļamerikas un Centrālāzijas. Tās struktūrvienība Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs atbalsta tiesību normu ieviešanu iecietības, pret-diskriminācijas, cilvēktiesību un demokrātijas jomās. Lai iegūtu papildu informāciju, lūdzu, apmeklējiet www.osce.org/odihr.

Annas Frankas māja

Annas Frankas māja ir muzejs, kurš saglabājis Annas Frankas slēptuvi Nīderlandes galvaspilsētā Amsterdamā. Tas popularizē Annas Frankas ideālus ne tikai saistībā ar laiku, kad viņa dzīvoja, bet arī uzsvēr to nozīmīgumu šodien. Tiek attīstīti izglītojoši projekti, lai apkarotu antisemitisma, rasisma un ksenofobijas mūsdienu izpausmes un lai veicinātu iecietību un savstarpēju cieņu. Lai iegūtu papildu informāciju, lūdzu, apmeklējiet www.annefrank.org.

IAC

Izglītības attīstības centrs (IAC) ir biedrība, kuras mērķis ir sniegt ieguldījumu izglītotas, demokrātiskas sabiedrības attīstībai, sekmējot indivīdu profesionālās kapacitātes paaugstināšanu, konkurētspēju, sadarbību un pilsonisko līdzdalību mūsdienu mainīgajā pasaulē. IAC galvenie darbības virzieni ir pilsoniskā, starpkultūru, iekļaujošā un attīstības izglītība, atbalsta sniegšana sociālās atstumtības riska grupām, piedalīšanās izglītības politikas veidošanā, informācijas izplatīšana un starptautiskā sadarbība. Vairāk informācijas www.iac.edu.lv.

VISC

Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts izglītības satura centrs nodrošina mācību satura izstrādi vispārējā un profesionālajā izglītībā, izstrādā mācību priekšmetu standartus un programmu paraugus, kā arī veic valsts pārbaudes darbu izstrādi un novērtēšanu, koordinē mācību literatūras izstrādi, īsteno skolotāju tālākizglītību un interešu izglītību. Lai iegūtu papildu informāciju, lūdzu, apmeklējiet www.visc.gov.lv

Tirāz

Text: Ineke Mok, Willem-Pieter van Ledden, Karen Polak (Anne Frank House); **Slovenská adaptācija:** Peter Drál (Nadácia Milana Šimečku); **Preklad:** Peter Drál; **Jazykové korektūry:** Peter Švatarák; **Produkcia:** Anne Frank House; **Design:** Karel Oosting/Schuttelaar & Partners; **Ilustrācie/Fotografie:** ūčastnikov od Marka Vrzgulu Ingrid van Voorthuijsen (photos youngsters); Amnesty International; Centre For Creative Arts/University of KwaZulu-Natal; Fotografie Tamara Baart; Getty Images; Hollandse Hoogte; Nick de Kruijk/FCUphoto; Sebastian Krüger; Uitgeverij Malmberg; Design Ralph Prins/Memorial Center Camp Westerbork; Reporters/AP; Chris Robinson/Amnesty International; Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (VNT 37:3 1838); Solidaridad; Stichting Meldpunt Discriminatie Amsterdam; Stichting Kinderpostzegels Nederland; Fleur Talens/Reitdiep College; Gerd Waloszeck/SAP Design; Guild Team.

© Anne Frank Stichting 2009

anne frank
house

Iesaistīšanās. Un kā ar tevi?

Cilvēki visā Eiropā aktīvi iesaistās cīņā ar dažādajām diskriminācijas izpausmēm. Šeit redzami daži Latvijas jauniešu veidoti plakātu piemēri, kas pretojas diskriminācijai un aizspriedumiem.

Simtiem plakātu aicina cilvēkus izskaust neiecietību. Izvēlies, kurš plakāts tev patīk vislabāk, un uzraksti, kādu diskriminācijas un aizspriedumu aspektu jaunieši šajos plakātos ir atseguši.

Melnie pret baltajiem?
Tikai uz
speles
laukuma

BLACK OR WHITE?

Balts vai melns?

Vai Somija ir rasisti?

Röda Korset

Dagen mot rasism 21.3. www.redcross.fi